

Etnografická podsbírka muzea obsahuje soubor několika kusů tašek pletených z rákosu¹ doplněných koženými aplikacemi. Tyto dvojuché kabely tvořily součást vybavení venkovské domácnosti. České obyvatelstvo označovalo brašny jako cígr (cikr, cégr, zikr). V německy hovořící části našeho regionu se setkáváme s variantami der Seger nebo der Zeger.

Cígr není pouze místní záležitost. Objevuje se i ve sbírkách jiných muzeí. Z jihočeských pracovišť jmenujme například Netolice, Prachatice a Jindřichův Hradec. Tašky byly součástí tradiční kultury i doplněk lidového slavnostního oděvu také v Rakousku a Bavorsku, kde se označují termíny die Strohtasche nebo die Metzger Tasche.

Kromě praktického využití hrál cígr nezastupitelnou roli v rámci lidového zvykosloví. V původním agrárním prostředí se stal památeční a pečlivě strážnou „relikvií“, která přinášela štěstí do domu. Tuto duchovní funkci cígru mezi českými obyvateli na Doudlebsku, kam spadá severní a severovýchodní část našeho bývalého okresu, podrobně popsal v padesátých letech minulého století Karel Hlubuček.

Tento jihočeský národopisec, dokumentátor, spisovatel a malíř, jehož životní osudy zpracovává nedávno vydaná publikace Jana Štiftera², napsal stať s názvem Chození s cígrem³. Zaznamenal tak podrobně v té době již zaniklý lidový obyčej, kde plní cígr důležitou funkci.

Smyslem obyčeje bylo získat před svatbou od sousedů příspěvek na vystrojení svatební hostiny a také hmotný základ do začátku nové domácnosti.⁴ Obchůzku, která časově spadala do období mezi ohláškami v kostele, prováděla samotná nevěsta. Na cestu si brala cígr a k ruce výřečnou pomocnici, zastoupenou obvykle nějakou starší šikovnou ženou, která mladé a nezkušené dívce pomáhala ve vyjednávání s hospodáři.

Chození „žebrem“ nebo „na podary“ bylo kdysi v naší oblasti všeobecným zvykem. Později bylo praktikováno již jen méně majetnými nevěstami a podle pamětníků tradice postupně mizela během druhé poloviny 19. století.

Cígr dostávala budoucí nevěsta v den svých prvních ohlášek v kostele, od hospodyně, u které sloužila, od rychtářky, nebo od kmotry. Kabely byly různě velké, pletené z rákosu, z vrchu potažené kůží, na středních plochách zdobené koženými aplikacemi ve tvaru květů, srdíček, spirál, koleček a dalších tvarů.

Provedení i barevnost zdobení se v detailech lišila podle kraje. V „Němcích“, jak se na Doudlebsku říkalo přiléhajícím německým oblastem, byly cigry bytelnější. V oblíbenosti zde bylo barevné ladění do temnějších odstínů. V česky mluvící části

¹ Rákos obecný, lat. *Phragmites australis*. V popisech se někdy také objevuje „pletený z orobince“ (Orobinec úzkolistý, lat. *Typha angustifolia*)

² ŠTIFTER, Jan. Oči Doudlebska: příběh Karla Hlubučka (1905-1968). Vydání první. České Budějovice: Jan Štifter, 2018.

³ HLUBUČEK, Karel. Chození s cígrem. Český lid 40, číslo 2, 1953, s. 89 - 91.

⁴ Hmotná sousedská výpomoc před svatbou je pokládána za pozůstatek obyčejového práva, kdy se na založení nové sociálně ekonomické jednotky podílelo celé společenství.

regionu, byly tašky lehčí a dominovalo zde červené a žluté kožené zdobení. Na německých nechyběl kříž, obvykle i písmena IHS a někdy i letopočet.

Tradice předepisovala navštívit především domy vlastní obce, ale chodilo se i do sousedních vsí. Pro plánování trasy platila nepsaná pravidla. Dívka měla svou pochůzkou sledovat běh slunce. Musela se vracet domů vždy od západu, ne naopak a nikdy ne stejnou cestou. Znamenalo by to totiž, že se po svatbě opět vrátí brzy domů. Dbala i toho, aby s dárky nešla zpět po cestě, která vedla z kopce. To by věštilo, že to půjde z kopce i v manželství.

Do každého domu musela dorazit s prázdným cígrem, jinak by byla odbyta slovy „*Pánbůh požehnej, máte toho dost*“. Proto si brala na pochůzku pomocnici, která nesla na zádech plátěný pytel, kam sesbírané dary ukládala. Svou žádost o příspěvek na svatbu zahajovala nevěsta ustálenou větou: „*Chudá panice nevěsta prosí vás pro Krista, abyste jí dárek dali a k svatbě jí tím pomáhali*“. Toto starodávné říkání se v pozdější době nahrazovalo žertovnějšími průpovídkami.⁵

Dárky do cígru nevěstě byly různého druhu. Nejčastěji se dávaly potraviny potřebné k vystrojení svatební hostiny. Byla to mouka, vejce, máslo, maso a mák. Dívka často obdržela také příspěvek do budoucí domácnosti jako například kus plátna, vlnu, len nebo jehly a nitě.

Ke konci 19. století chodily nevěsty „na podary“ už jen k příbuzným a dobrým známým. V dřívějších dobách neměly podle nepsaných pravidel vynechat jedinou chalupu ve vsi. I kdyby v ní žili nejchudší lidé. Prý aby se nevěsty nikdy nepovyšovaly a aby si zapamatovaly, že nikdy neví, koho budou v životě potřebovat.

Tašku umístil během svatby družba na půdu. Kde byla ponechána obvykle do úplného rozpadu, v duchu víry, že přináší štěstí a hojnost pro celé hospodářství.

Když původní obřadní funkce cígru zanikla, byl využíván k jiným účelům. Obvykle sloužil jako taška do školy, na trh, na nákup. Na Českokrumlovsku i v jiných částech Doudlebska byl také nedomyslitelným atributem růžičkové koledy.

Ve skupině koledníků, kterou tvořili podle sestupné hierarchie Hejtman, Rychtář, Konšel, Toncmástr (Tancmajstr), Žitnej, Ovesnej, Čurka a Moučka, byl právě ten poslední nejdůležitější. Na něm závisel objem vykoledovaných darů. Jeho hlavním znakem byla malá dřevěná lopata u pasu a dřevěná sekera, nošená přes rameno. Na ní měl pověšený cígr. Ukládal do něj mouku a vejce, aby měli koledníci na šterc a buchty (knedlíky). Odtud pramení jeho jméno Moučka nebo také Moučněj.⁶ V pozdějším období nahradil v některých koledách roli Moučného Rybníkář, přičemž převzal zmíněnou funkci i atributy.⁷

Kolekce cígrů uložených ve sbírce muzea není obsáhlá. Důvodem je zřejmě jejich dlouhé držení jako památky nebo jejich pozdější využití během masopustu, kdy docházelo nejenom bohužel i k značnému poškození.

Mezi exempláři opatřenými letopočtem pochází nejstarší z roku 1790.⁸ Sbírkou obsahuje reprezentanty jak z české, tak i německé části regionu. Soubor je velmi

⁵ „*Nevěsta prosí vás o dary, nemuší to být za dva tolary, třeba za groš, brambor koš, kdyby se vám ruka trásla*“.

⁶ ZÍBRT, Čeněk. Masopust držíme. Praha: Nakladatelství F. Šimáčka, 1910. Veselé chvíle v životě lidu českého, sv. 2., s. 103.

⁷ Hlavním identifikačním znakem Rybníkáře je klobouk zdobený kohoutím perím nebo hlavou mrtvého kohouta či slepice.

⁸ Cígrý opatřené datací pochází z let: 1790, 1815, 1816, 1818, 1830, 1833, 1836, 1848, 1864, 1865, 1867

zajímavým dokladem tradiční kultury obyvatel Českokrumlovsko. Byl využit v rámci mnoha výstav i stálé expozice a s prezentací se počítá také při budoucích projektech.

Literatura:

Hlubuček, Karel. Chození s cigrem. Český lid 40, 1953, s. 89 – 91.

Navrátilová, Alexandra. Namlouvání, láska a svatba v české lidové kultuře. Praha: Vyšehrad 2012.

Zíbrt, Čeněk. Masopust držíme. Praha: Nakladatelství F. Šimáčka, 1910. Veselé chvíle v životě lidu českého sv. 2.

Zdroje:

www.wikipedia.org